

LIUKSEMBURGO DIDŽIOSIOS HERCOGYSTĖS KONSTITUCINĖ SANTVARKA

Milda Vainiūtė *

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Konstitucinės teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas (8 5) 271 4546
Elektroninis paštas milda.vainiute@prezidentas.lt

Pateikta 2008 m. birželio 9 d., parengta spausdinti 2008 m. rugsėjo 23 d.

Santrauka. Šiame straipsnyje aptariama Liuksemburgo – vienintelės pasaulyje Didžiosios Hercogystės – 1848 m. birželio 9 d. (1868 m. spalio 17 d. paskelbimo redakcija) oktrojavimo būdu priimta ir šiuo metu šalyje galiojanti, pagal keitimo procedūros sudėtingumą „griežta“, parlamentinės monarchijos valdymo modelį ir demokratinį politinį režimą įtvirtinanti Konstitucija. Daugiausia dėmesio skiriama svarbiausiems šios šalies pagrindiniame įstatyme įtvirtintiems institutams – žmogaus teisėms ir laisvėms, Didžiajam Hercogui, parlamentui – Deputatų rūmams, Vyriausybei, Valstybės tarybai, teismams, jų įgaliojimams bei šių valstybės valdžią įgyvendinančių institucijų tarpusavio santykiams. Straipsnyje apžvelgiami ir esminiai konstitucinio reguliavimo pokyčiai, 1919 m., 1948 m. ir 1998 m. priėmus Konstitucijos pakeitimus ir papildymus, be kita ko, lėmę ir valstybės valdymo formos pasikeitimą iš dualistinės monarchijos – į parlamentinę monarchiją.

Pagrindinės sąvokos: Liuksemburgo Didžioji Hercogystė, konstitucija, Didysis Hercogas, Deputatų rūmai, Valstybės taryba, vyriausybė, teismas, bendruomenė.

IVADAS

Liuksemburgas (Liuksemburgo Didžioji Hercogystė)¹ – nedidelė valstybė² vakarų Europoje, besiribojanti su Vokietija, Prancūzija ir Belgija. Tai šalis, išsiskirianti ne tik savo aktyviu dalyvavimu Europos integracijos procese, bet ir pasižyminti politiniu stabilumu, siejamu su ypač pozityviu ekonominiu vystymusi, leidžiančiu kalbėti apie „Liuksemburgo modelį“ arba „Liuksemburgo kelią“. Rinkiminis šūkis – „Mes norime likti tuo, kuo esame“³ – atspindi ilgą ir sunkų Liuksemburgo valsty-

bės formavimosi procesą, o tuo pačiu ir šiandienius šios mažos šalies pasiekimus.⁴

Pirmasis rašytinis Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės paminėjimas – 963 metai, kai aprašytos Liuksemburgo pilies statybos, siejamos su grafo Zigfriedo (*Siegfried*) vardu. Pastačius šią pilį pradėtas statyti ir miestas, kuris vėliau tapo sunkiai įveikiama tvirtove, pavadinta Šiaurės Gibraltaru. 1354 m., valdant Karoliui IV, Liuksemburgas tapo Hercogyste ir įėjo į šv. Romos imperiją. Nuo XV amžiaus pilį stiprino okupantai – Burbonai, Habsburgai, prancūzai ir kiti. Po įvairių istorinių peripetijų Vienos kongreso (1815 m.) nutarimu buvo paskelbta nepriklausoma Liuksemburgo Didžioji Hercogystė. Liuksemburgo nepriklausomybė pripažinta 1839 m., bet formaliai ratifikuota tik 1867 m. Ši statusą valstybė išlaikė iki šių dienų. Per Pirmąjį ir Antrąjį pa-

* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Konstitucinės teisės katedros docentė.

¹ Valstybės pavadinimas (*Groussherzogdem Lëtzebuerg, Großherzogtum Luxemburg, Grand Duché de Luxembourg*) kildinamas iš romėniško „Liusiburgo“, „Liuceburgo“ (liet. - „Šviesos miesto“) gyvenvietės pavadinimo.

² Šios valstybės plotas – 2 586 km²; 2007 m. duomenimis šalyje gyvena 476 500 gyventojų; paminėtina, kad šalyje – net 41,6 proc. užsieniečių (15,5 proc. portugalų, 5,3 proc. prancūzų, 4 proc. italų ir kt.).

³ „Mir wëlle bleiwe wat mir sinn“, „Wir wollen bleiben, was wir sind“, „Nous voulons rester ce que nous sommes“.

⁴ Šalies ekonomika stabili, vidutiniškai auganti, infliacijos bei nedarbo lygis žemas. Pramonės sektoriuje anksčiau dominavo plieno gamyba, dabar gaminami taip pat ir chemikalai, guma bei kiti produktai. Palanki mokesčių sistema sudaro geras sąlygas bankininkystės paslaugoms. Liuksemburgo bendrasis vidaus produktas vienam gyventojui yra didžiausias pasaulyje – 77 595 dol. (2005 m. <<http://lt.wikipedia.org/wiki/Liuksemburgas>> [žiūrėta 2008-06-04]).

saulinius karus Liuksemburgą buvo okupavusi Vokietija. 1944 m. išlaisvinus kraštą Liuksemburgas atsisakė neutraliteto, o 1949 m. įstojo į NATO. 1957 m. Liuksemburgas kartu su kitomis penkiomis valstybėmis įkūrė Europos Ekonominę Bendriją, nuo 1999 m. yra euro zonoje.⁵

Šiuolaikinė Liuksemburgo konstitucinė istorija prasidėjo 1848 m. liepos 9 d. priėmus šios šalies Konstituciją⁶ (1868 m. spalio 17 d. paskelbimo redakcija).⁷ Atsižvelgiant į įvairių šalių konstitucinio reguliavimo ir konstitucinės patirties tyrinėjimus Lietuvoje pastaraisiais metais⁸ tikslinga nors trumpai apžvelgti mūsų šalyje, galima sakyti, visiškai netyrinėtą Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės pagrindinį įstatymą, istoriniu kriterijumi vadovaujantis senosios kartos konstitucijoms priskirtiną, pagal keitimo procedūras „griežtą“ Konstituciją, įtvirtinančią pavaldimosios monarchijos valdymo principą ir parlamentinį demokratinį režimą.⁹

Per visą jos galiojimo laikotarpį, taigi beveik per 160 metų, ši Konstitucija buvo pakeista 24 įstatymais (paskutinis pakeitimas – 2003 m.).¹⁰ Esminiai pakeitimai buvo priimti 1919 m., kai buvo apribota monarcho valdžia eksplicitiškai įtvirtinus tautos suvereniteto principą (32 str.) ir taip sustiprinus parlamento vaidmenį, 1948 m. 51 straipsnyje deklaravus parlamentinės demokratijos principą ir 1998 m. apribojus Didžiojo Hercogo įgaliojimus bei atsisakius nuostatos, kad jam vienam pavesta įgyvendinti vykdomąją valdžią ir nustatčius, kad Didysis Hercogas yra valstybės vadovas, vienybės simbolis, taip pat nacionalinis garantas, kuriam pavesta įgyvendinti vykdomąją valdžią. Tais pačiais metais buvo atsisakyta neutraliteto principo, siekiant sudaryti sąlygas narystei NATO ir integracijai į Vakarų

Europos struktūras.¹¹ Kitas svarbus Konstitucijos pakeitimas – kai 1996 m. buvo apriboti Valstybės tarybos įgaliojimai ir įtvirtinta konstitucinė bei administracinė justicija.¹²

Todėl šio straipsnio pagrindinis tikslas ir yra, apžvelgiant Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės Konstitucijos struktūrą ir turinį, atskleisti esminius šios Konstitucijos bruožus, apibūdinti joje įtvirtintus institutus ir panagrinėti jų pokyčius, tai siejant su konstitucinės tikrovės faktais.

KONSTITUCIJOS STRUKTŪRA IR TURINYS

1. Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės Konstituciją sudaro pagrindinė dalis (I–IX skyriai), bendrosios nuostatos, pereinamosios ir baigiamosios nuostatos, kurioms skirti du atskiri skyriai. Taigi jai būdingi tokie struktūriniai elementai, kurie paprastai sudaro daugelio šalių konstitucijas. Tiesa, preambulės ši Konstitucija neturi. Iš viso Konstituciją sudaro 120 straipsnių.¹³ Jie suskirstyti į 11 skyrių: I skyrius „Valstybė, jos teritorija ir Didysis Hercogas“ (1–8 str.), II – „Visuotinės laisvės ir žmonių teisės“ (9–31 str.), III – „Apie valstybės valdžią“ (32–49 a. str.), IV – „Apie Deputatų rūmus“ (50–75 str.), V – „Apie Didžiosios Hercogystės vyriausybę“ (76–83 str.), V¹ – „Apie Valstybės tarybą“ (83 a. str.), VI – „Apie justiciją“ (84–95b str.), VII – „Apie viešąją valdžią“ (96–98 str.), VIII – „Apie finansus“ (99–106 str.), IX – „Apie bendruomenes“ (107–108 str.), X – „Bendrosios nuostatos“ (109–115 str.) ir XI – „Pereinamosios ir baigiamosios nuostatos“ (116–121 str.). Svarbiausiuosius iš jų toliau ir aptarsime.

2. Konstitucijos I skyriaus „Valstybė, jos teritorija ir Didysis Hercogas“ 1 straipsnis skelbia Liuksemburgo Didžiąją Hercogystę esant laisva, nepriklausoma ir nedaloma valstybe. Nors Konstitucijoje valstybės valdymo forma nėra konkrečiai nurodyta, tačiau konstitucinės teisės doktrinoje ji yra vienareikšmiškai priskirta monarchijos valdymo formai, tiksliau – vienai iš demokratiška apibūdinamų konstitucinės monarchijos rūšių – parlamentinei monarchijai, kuri, kaip teigiama, susiformavo istorijos raidoje ne griaunant, bet pertvarkant, pritaikant senas valstybės valdžios institucijas prie naujų istorinės raidos sąlygų.¹⁴ Remiantis Konstitucijos 2 straipsniu teismų ir administracinių apygardų, kantonų ir bendruomenių sienos bei vietovės gali būti keičiamos tik įstatymu. Kiti šios Konstitucijos skyriai skirti Didžiojo Hercogo¹⁵ statusui aptarti.¹⁶ Paminėtina, kad iki 1890 m.

⁵ Žr. plačiau <http://www.gouvernement.lu/publications/luxembourg/tout_savoir/Tout_savoir_DE_2006.pdf> [žiūrėta 2008-05-12]; <<http://www.biblioteka.lt/metai/liuksemburg2/istorija.htm>> [žiūrėta 2008-05-12]; <http://www.kirov-center.org/dzk11_02.shtml>; <<http://lt.wikipedia.org/wiki/Liuksemburgas>> [žiūrėta 2008-05-12]; <<http://www.das-parlament.de/2008/08/Beilage/004.html>> [žiūrėta 2008-06-01]; Mašalaitis B. *Pasaulio valstybės (žinytas)*. Kaunas. Šviesa. 2007, p. 209–210.

⁶ Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės Konstitucija <<http://verfassungen.de/lu/luxemb68.htm>> [žiūrėta 2008-05-12].

⁷ Konstitucijos pabaigoje nurodoma, jog 1841 m. spalio 12 d. Konstitucija buvo Karaliaus Didžiojo Hercogo Vilhelmo II oktrojuota; ji buvo pakeista 1848 m. birželio 9 d. Konstitucija. Šioji, t. y. 1868 m. spalio 17 d. Konstitucija, yra 1848 m. liepos 9 d. Konstitucijos 1856 m. ir 1868 m. įvykusių pakeitimų (apibūdinamų kaip prieštaraujančių Konstitucijai) redakcija.

⁸ Žr. Birmontienė T., Buišienė O., Jarašiūnas E. ir kiti. *Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą*. Vilnius. Mykolo Romerio universitetas, 2005; Bacevičius V., Beinoravičius D., Birmontienė T. ir kiti. *Konstitucinio reguliavimo įvairovė*. Vilnius. Mykolo Romerio universitetas, 2006; Beinoravičius D., Vainiūtė M. Austrijos Respublikos konstitucinė santvarka. *Jurisprudencija*. 2006. Nr. 12(90), p. 81–87; Vainiūtė M. Lichtenšteino konstitucinė santvarka. *Jurisprudencija*. 2007. Nr. 12(102), p. 59–66.

⁹ Конституции государств Европы. Под ред. Л. А. Окунькова. Москва. Издательство НОРМА. 2001. т. 2, с. 397.

¹⁰ Šiuo atveju būtina paminėti, kad vienu įstatymu kai kuriais atvejais buvo keičiamas daugiau nei vienas straipsnis. Kai kurie straipsniai nuo Konstitucijos priėmimo buvo pakeisti ar papildyti kelis kartus, pavyzdžiui, 23, 37, 51 straipsniai.

¹¹ Žr. <<http://www.bpb.de/themen/CVIEMY,0,0Verfassung.html>> [žiūrėta 2008-05-13].

¹² Žr. <<http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/de/Laenderinformationen/Luxemburg/Innenpol...>> [žiūrėta 2008-05-13].

¹³ Pastebėtina, kad anksčiau nurodytame internetiniame puslapyje <<http://verfassungen.de/lu/luxemburg68.htm>> [žiūrėta 2008-05-13] pateikiamas ne tik aktualus Konstitucijos tekstas, bet ir visi kiti straipsnių pakeitimai bei papildymai, kurie buvo priimti nuo šios Konstitucijos įsigaliojimo.

¹⁴ Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. *Lietuvos konstitucinė teisė*. Vilnius. Lietuvos teisės universitetas. 2001, p. 528–529.

¹⁵ Tai – kunigaikščio titulas, kurio rangas yra tarp karaliaus ir hercogo.

Liuksemburgo Didysis Hercogas buvo tituluojamas Karaliaus Didžiojo Hercogo vardu.

Galima teigti, jog tai, kad jau Konstitucijos I skyriuje įtvirtintos svarbiausios nuostatos, susijusios su valstybės vadovo statusu, rodo, jog jis yra pripažįstamas kaip viena svarbiausių valstybės vertybių, lygiaverčių, pavyzdžiui, suvereniteto ar demokratijos kategorijoms. Kartu ryškėja ir konstitucinio valstybės santvarkos modelio struktūrinis išsiskaidymas, nes monarcho institutas tam tikra prasme nutolsta nuo parlamento bei vyriausybės, todėl, kad atskiriamas žmogaus teisių ir laisvių skyriumi. Tiesa, III skyrius „Apie valstybės valdžią“ iš esmės skirtas Didžiojo Hercogo statusui aptarti, tačiau šio skyriaus struktūrinis prioritetas, lyginant su parlamentu ir vyriausybe, dar kartą pabrėžia valdovo instituto išskirtinę reikšmę valstybėje. Taigi monarcho institutui suteikiamas ir vertybinis, ir institucinis prioritetas.

Kaip ir kai kurių kitų Europos valstybių, taip ir Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės Konstitucijoje įtvirtinta paveldimo sosto koncepcija.¹⁷ Paminėtina, kad Europoje yra tik dvi valstybės – Liuksemburgas ir Lichtenšteinas¹⁸, kurių Konstitucijose nėra konkrečiai nustatyta sosto paveldėjimo tvarka; sosto paveldėjimo taisyklės įtvirtintos net keliuose skirtinguose teisės aktuose. Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės Konstitucijos 3 straipsnyje nustatyta, kad sostą paveldi Nasau (*Nassau*) šeimos dinastija, remiantis 1783 m. birželio 30 d. sutartimi, 1815 m. birželio 9 d. Vienos traktato 71 straipsniu ir 1867 m. gegužės 11 d. Londono sutartimi. Liuksemburge, kaip ir dar kitoje Europos valstybėje – Lichtenšteine, yra seniausia sosto paveldėjimo sistema – salijų sistema.¹⁹ Pastebėtina, kad 2003 m. referendume dėl Konstitucijos pakeitimo nuostatos, reguliuojančios sosto paveldėjimo klausimus, liko nepakeistos.

Konstitucijos 4 straipsnyje įtvirtintas Didžiojo Hercogo asmens neliečiamumas, tuo, lyginant su kitomis valdžios institucijomis, jam suteikiamas ypatingas konstitucinis statusas. Tik 1998 m. sausio 12 d. priėmus minėtojo straipsnio pakeitimą buvo panaikinta tezė, jog Didžiojo Hercogo asmuo yra šventas. Valstybės valdovas čia yra vertinamas kaip autoritetas, suprantamas kaip stabilumo garantas, įkūnijantis vienybę, jam jau-

čiama didelė pagarba.²⁰ Didysis Hercogas teisę naudotis visomis prerogatyvomis įgyja sulaukęs 18 metų. Užimdamas sostą, Deputatų rūmuose jis prisiekia gerbti Konstituciją ir įstatymus, saugoti nepriklausomybę ir valstybės teritorijos integralumą, taip pat visuomenines ir asmenines teises (5 str.). Taigi prisiekdamas valdovas prisiima pareigą užtikrinti valstybėje galiojančių įstatymų veiksmingumą, kartu suvaržydamas savo galimybę piktnaudžiauti įgyto imuniteto privilegijomis.

Kiti Konstitucijos I skyriaus straipsniai reglamentuoja Didžiojo Hercogo įgaliojimų įgyvendinimą jam mirus, kai jo įpėdinis yra nepilnametis. Remiantis Konstitucijos 6 straipsniu tokiu atveju Didžiojo Hercogo įgaliojimus perima sosto regentas.²¹ Šis klausimas sprendžiamas remiantis Dinastijos sutarties nuostatomis. Esant priešasčių, kai Didysis Hercogas valdyti negali, skiriamas regentas kaip ir įpėdinio nepilnametystės atveju (7 str.). Tai akivaizdus vieno iš svarbiausių monarchijos valdymo formos požymių, kad valdovo valdžia turi būti nenutrūkstama, nors jis valstybėje paprastai nebūna svarių politinių ir juridinių galių. Remiantis Konstitucijos 8 straipsniu regentas prisiekia ištikimybę Didžiajam Hercogui, o taip pat – gerbti Konstituciją ir įstatymus. Pabrėžtina, kad šis priesaikos institutas nėra tik simbolinis – iš tiesų taip parlamentas prisaikdintam monarchui suteikia valdžios įgaliojimus. Paminėtina ir tai, jog monarchas sosto gali ir atsisakyti. Nors Liuksemburgo Konstitucijoje nėra nuostatos, jog valdovas dėl kokių nors priešasčių tai galėtų padaryti, tačiau susiformavo savotiška tradicija, kai monarchas sosto atsisako savo įpėdinio naudai dėl senatvės.²²

Apibendrinant pabrėžtina, jog Didžiajam Hercogui tik formaliai suteikiamos didelės teisinės galios,²³ kurių svarbiausius aspektus atskleisime aptardami jo santykius su kitomis valdžios institucijomis.

3. Konstitucijos II skyriuje įtvirtintos pagrindinės Liuksemburgo piliečių teisės ir pareigos. Skyrius pradedamas pilietybės klausimų reglamentavimu (9–10 str.). Toliau įtvirtinama lygybė prieš įstatymą, lygios galimybės būti priimtiems į valstybės tarnybą (10a str.). Konstitucijos 11 straipsnis skelbia valstybėje nesant jokių luomų skirtumų. Šiame straipsnyje taip pat įtvirtinta viena esminių nuostatų, jog valstybė garantuoja asmens ir šeimos prigimtines teises. Teisė į darbą, socialinė ir sveikatos apsauga, prekybos ir verslo laisvė garantuojama įstatymu. Konstitucija taip pat užtikrina individo laisvę, teisminę gynybą, būsto neliečiamumą, religijos, nuomonės, susirinkimų, susivienijimų ir susirašinėjimo laisvę. Nuosavybės teisė gali būti apribota tik atsižvelgiant į visuomenės interesus, teisingai atlyginant. Draudžiama bausti konfiskuojant turtą (17 str.).

¹⁶ Šiuo metu šis titulas suteikia teisę vadintis „Jo Karališkąja Didenybe Liuksemburgo (*Luxemburg*) Didžiuoju Hercogu, Nasau (*Nassau*) Hercogu, Burbon-Parmos (*Bourbon-Parma*) princu, Sayno (*Sayn*), Kionigšteino (*Königstein*), Kacelenobogeno (*Katzenelnbogen*) ir Dycio (*Diez*) grafu, Hameršteino (*Hammerstein*) burggrafu, Malbergo (*Mahlberg*), Vysbadeno (*Wiesbaden*), Idšteino (*Idstein*), Merenbergo (*Merenberg*), Limburgo (*Limburg*) ir Epšteino (*Eppstein*) valdovu“ <http://de.wikipedia.org/wiki/Henri_Luxemburg> [žiūrėta 2008-05-30].

¹⁷ 1701 m. Jungtinės Karalystės, 1810 m. Švedijos Karalystės, 1953 m. Danijos Karalystės sosto paveldėjimo aktai.

¹⁸ Lichtenšteino Kunigaikštystės Konstitucijos 3 straipsnyje įtvirtinta nuostata, jog visi sosto paveldėjimo klausimai yra apibrėžti Kunigaikščių rūmų įstatymais.

¹⁹ Salijų sistema išreiškia patriarchalinės koncepcijos bruožus ir numato sosto paveldėjimą tik vyriškąja linija. Tiesa, Liuksemburgo Didžiąją Hercogystę du kartus valdė moterys: Hercogė Marija Adelaidė (Maria Adelaide) (1912–1919) ir Hercogė Šarlotė (Charlotte) (1919–1964).

²⁰ Žr. plačiau <http://www.gouvernement.lu/publications/grandduc/ap_famille_gd/ap_falille_gdl_DE_DEF.pdf> [žiūrėta 2008-06-01].

²¹ Iki šio laiko šioje šalyje buvo keturios regentystės.

²² 1964 m. Hercogė Šarlotė sosto atsisakė savo sūnaus Žano naudai dėl senatvės. Šis būdamas Hercogu tokį pat sprendimą priėmė 2000 m., ir sostą užėmė jo sūnus Henri.

²³ <http://lexikon.meyers.de/meyers/Luxemburg_Luxemburg> [žiūrėta 2008-05-20].

Konstitucijos nuostatos įpareigoja valstybę rūpintis švietimo lygiu joje. 23 straipsnyje įtvirtinta valstybės pareiga užtikrinti privalomąjį ir nemokamą pradinį išsilavinimą. Šiame straipsnyje reglamentuojami ir kiti su švietimu susiję klausimai, pavyzdžiui, kiekvieno teisė laisvai pasirinkti studijas bei mokytis Hercogystės universitetuose arba užsienyje, nežiūrint įstatymų nuostatų apie sąlygas eiti tam tikras pareigas ir įgyti tam tikras profesijas.

Taigi apžvelgus šioje Konstitucijoje įtvirtintas teises ir laisves pasakytina, kad lyginant su kitomis valstybėmis šioje šalyje nėra numatoma kokių nors ypatingų skirtumų. Be abejo, teisių ir laisvių katalogo šiuolaikiškumą lėmė ir tai, kad jis Konstitucijos galiojimo metu buvo nuolat tobulinamas, priimant atitinkamus pakeitimus.

Konstitucija nenustato oficialios valstybinės kalbos, jos 29 straipsnyje tik fiksuojama, jog kalbos vartojimą administravimo ir teisingumo vykdymo srityse nustato įstatymas. Ši nuostata buvo įtvirtinta tik 1948 m. gegužės 6 d. Iki to laiko minėtas straipsnis skelbė, kad kiekvienas turi nevaržomą teisę vartoti vokiečių arba prancūzų kalbą.²⁴

4. Konstitucijos III skyriuje „Apie valstybės valdžią“, kuris savo ruožtu suskirstytas į tris paragrafus, reglamentuojamos Didžiojo Hercogo prerogatyvos (§ 1), taip pat įtvirtinti pagrindiniai įstatymų leidybos (§ 2), teisingumo vykdymo (§ 3) principai ir 49a straipsnio nuostata, jog Konstitucijoje įstatymų leidžiamajai, vykdomajai ir teisminei valdžiai suteikti įgaliojimai sutartimis gali būti perduodami tarptautinėms institucijoms (§ 4).

Didžiojo Hercogo prerogatyvos iš esmės reglamentuojamos Konstitucijos 33–48 straipsniuose. Esminis jo statuso pokytis siejamas su 1919 m. gegužės 15 d. priimtomis Konstitucijos pataisomis, kai 32 straipsnio nuostata, skelbusi, kad Didysis Hercogas yra valdžios suverenas, buvo pakeista, įtvirtinant, jog suvereni valdžia priklauso tautai. Didysis Hercogas valstybės valdžią įgyvendina vadovaudamasis šalies Konstitucija ir įstatymais. Jis neturi jokių kitų galių, išskyrus tas, kurias jam suteikia Konstitucija arba ja remiantis išleisti specialieji įstatymai, nepažeidžiant Konstitucijos 3 straipsnio nuostatos, kurioje yra įtvirtinta sosto paveldėjimo tvarka.²⁵ Jeigu iki 1998 m. sausio 12 d. Konstitucijos pakeitimo remiantis jos 33 straipsniu Didžiajam Hercogui vienam buvo pavesta įgyvendinti vykdomąją valdžią, tai galiojanti šio straipsnio nuostata skelbia, kad jis yra valstybės vadovas, vienybės simbolis ir nacionalinės

²⁴ 1984 m. priėmus specialųjį įstatymą pirmą kartą buvo įvertintas Liuksemburgo kalbinis identitetas, pripažįstant liuksemburgiečių kalbą kaip nacionalinę kalbą. Minėtas įstatymas įtvirtina visų trijų kalbų – liuksemburgiečių, vokiečių ir prancūzų – vartojimą. Įstatymų leidybos kalba laikoma prancūzų kalba. Teigiama, kad išlaikydamos vokiečių ir prancūzų kalbas Liuksemburgas gali būti laikomas romanų, germanų ir kitų kultūrų sankirtos vieta, o liuksemburgiečių kalbos pripažinimas stiprina ir praturtina susiformavusią dvikalbystę.

²⁵ Nuo 2000 m. spalio 7 d. valstybės vadovas yra Didysis hercogas Henris, gimęs 1955 m. balandžio 16 d. Jis yra šeštasis Liuksemburgo Nasau-Weilburgo (*Nassau-Weilburg*) dinastijos valdovas, žr. <<http://delfi.lt/archive/article.php?id=87527>> [žiūrėta 2008-06-02].

nepriklausomybės garantas. Jis įgyvendina vykdomąją valdžią, laikydamasis Konstitucijos ir įstatymų.

Aptariant valstybės vadovo galias, dar kartą atkreiptinas dėmesys į tai, kad Konstitucijos 51 straipsnyje įtvirtintas parlamentinės demokratijos principas. Konstitucijos 76 ir 77 straipsnių nuostatos, kuriose įtvirtinta monarcho teisė formuoti vyriausybę, pasižymi parlamentinei monarchijai būdingais bruožais, pirmiausiai atkreipiant dėmesį į tai, kad vyriausybė yra atskaitinga parlamentui, o ne monarchui. Nors remiantis minėtos Konstitucijos nuostatomis vyriausybę skiria valstybės vadovas, tačiau tai gali būti apibūdinama tik kaip formali teisė: iš tiesų tai lemia po rinkimų susiformavę daugumos santykiai ir partijų koaliciniai susitarimai. Kaip žinoma, esant parlamentinės monarchijos valdymo formai, vyriausybę paprastai formuoja partijos, turinčios daugumą parlamente, lyderis, kurį ministru pirmininku paskiria monarchas. Tik tada, kai nei viena politinė partija neturi daugumos parlamente, monarchas gali savarankiškai parinkti kandidatūrą į ministro pirmininko pareigas. Taip yra įgyvendinamas parlamento viršenybės principas.

Remiantis Konstitucijos 34 straipsniu Didžiajam Hercogui suteikta įstatymų patvirtinimo ir promulgavimo teisė. Įgyvendindamas įstatymus pagal Konstitucijos 36 straipsnį, jis leidžia reikiamus potvarkius ir nutarimus. Didysis Hercogas yra politiškai neatsakingas: kiekvieną jo potvarkį turi kontrasignuoti atitinkamas ministras (45 str.). Politinėje praktikoje reikšminga pripažįstama jo veikla atstovaujant valstybę užsienyje. Jis sudaro tarptautines sutartis, kurias po to turi ratifikuoti parlamentas.²⁶ Tradiciškai, kaip ir kitiems valstybių vadovams, Didžiajam Hercogui yra suteikta malonės ir apdovanojimų teisė, teisė suteikti titulus (38, 41, 40 str.), taip pat įgyvendinant įstatymą kalti monetas (39 str.). Didysis Hercogas yra ginkluotųjų pajėgų vadas (37 str.). Konstitucijos 44 straipsnyje fiksuojama, kad valstybės vadovo oficiali rezidencija yra Didžiojo Hercogo rūmai Liuksemburge ir Bergo pilis.

Kaip ir kitose parlamentinio tipo monarchijose, taip ir Liuksemburgo Didžiojoje Hercogystėje valdovas neteko visų savarankiškų įstatymų leidžiamosios valdžios įgaliojimų. Aptariant klausimą, kam priklauso įstatymų leidybos iniciatyvos teisė (vyriausybei, Didžiajam Hercogui ar įstatymų leidžiamajai valdžiai), svarbu pažymėti, kad Konstitucijoje vartojamos dvi sąvokos: „įstatymo projektas“ ir „įstatymo pasiūlymas“. Parlamentas gali Didžiajam Hercogui pasiūlyti įstatymus, kuriuos būtų tikslinga priimti. Po to Didysis Hercogas, jo manymu, reikiamų įstatymų projektus gali pateikti parlamentui (47 str.).²⁷ Atsižvelgiant į tai, reikėtų pritari teisinėje literatūroje pateiktai nuomonei, kad įstatymų leidybos iniciatyvos teisė šalyje turi tik Didysis Hercogas.²⁸ Taip pat paminėtina, kad šalyje teisingumas vyk-

²⁶ Schroen M. Das politische System Luxemburgs, in: Ismayr W. (Hrsg.). *Die politischen Systeme Westeuropas*. Opladen: Leske+Budrich. 1997, S. 382.

²⁷ Ten pat, p. 388.

²⁸ Конституции государств Европы. Под ред. Л. А. Окунькова. Москва. Издательство НОРМА. 2001, т. 2, с. 398.

domas Didžiojo Hercogo vardu, nors jis į teisminės valdžios veiklą įsikišti ir negali (49 str.). Taigi Liuksemburgo Didžiojoje Hercogystėje monarchas, įgyvendindamas jam suteiktus įgaliojimus įstatymų leidžiamosios, įstatymų vykdomosios ir teisminės valdžios srityje, išlieka neliečiamas ir neatskaitingas kitoms valdžioms, išvengdamas politinės teisinės atsakomybės dėl priimtų ir įgyvendintų sprendimų. Todėl parlamentinėse monarchijose pakankamai apribojus monarcho valdžią susiformuoja dažnai konstitucinės teisės doktrinoje vyraujanti nuomonė, kad „monarchas karaliauja, bet nevaldo“.²⁹

5. Konstitucijos IV skyrius yra skirtas Deputatų rūmų statusui aptarti. Remiantis Konstitucijos 50 straipsniu rūmų deputatai atstovauja šaliai, siekdami įgyvendinti bendruosius Didžiosios Hercogystės interesus. Deputatų rūmus sudaro 60 deputatų, kurie vadovaujantis proporcinge rinkimų sistema renkami penkeriems metams.³⁰ Kaip nurodoma Konstitucijos 51 straipsnio 6 dalyje, šalis yra suskirstyta į 4 rinkimines apygardas: pietų, centro, šiaurės ir rytų nurodant konkrečias joms priklausančias vietas.³¹ Toliau Konstitucijoje pakankamai detaliai reglamentuojamos sąlygos piliečių aktyviajai ir pasyviajai rinkimų teisei įgyvendinti bei atvejai, kai deputato mandatas negali būti suderinamas su kitomis pareigomis.

Išrinktus deputatus tikrinami jų įgaliojimai ir sprendžiami dėl to gali kilti ginčai. Prieš pradėdami eiti pareigas deputatai prisiekia (57 str.). Deputatų rūmams vadovauja pirmininkas,³² jo pavaduotojas, taip pat sudaromas sekretoriatas; jie yra skiriami ar sudaromi kiekvienai sesijai (60 str.). Vienerių rūmų deputatai renkasi į eilines sesijas, numatytas Deputatų rūmų reglamentu. Didysis Hercogas turi teisę sušaukti deputatus į neeilinę sesiją; jis tai privalo padaryti, kai to reikalauja 1/3 deputatų. Kiekvieną Deputatų rūmų sesiją pradeda ir ją baigia Didysis Hercogas arba jo paskirtas įgaliojasis asmuo (72 str.). Valstybės vadovas gali Deputatų rūmų sesijos posėdį atidėti, tačiau ne ilgesniam kaip vieno mėnesio terminui; tos pačios sesijos metu be Deputatų rūmų sutikimo tai negali būti pakartota (73 str.). Didysis Hercogas turi teisę Deputatų rūmus paleisti.³³ Per tris mėnesius turi būti surengti nauji rinkimai (74 str.).

Keletas Konstitucijos straipsnių reglamentuoja įstatymų leidybos procesą. Įstatymai įsigalioja tada, kai juos priima Deputatų rūmai ir jiems pritaria bei juos paskelbia Didysis Hercogas. Ši teisė, kaip jau minėta, įtvirtinta Konstitucijos 34 straipsnyje, numatant, kad sa-

vo sprendimą Didysis Hercogas priima per tris mėnesius, kai įstatymą priima Deputatų rūmai.³⁴

Konstitucija deputatams garantuoja imuniteto teisę, teisę į tai, kad jiems būtų atlygintos išlaidos, susijusios su jų pareigų vykdymu ir kt. Deputatai privalo turėti įvairių dalykinių žinių, kad galėtų efektyviai dalyvauti įstatymų leidybos procese, todėl dažnai yra pasitelkiama įvairių specialistų ir neparlamentinių institucijų pagalba.

Liuksemburgo parlamentarizmas apibūdinamas kaip labai stabilus, politinei sistemai būdingas aukštas konsensuso lygis.³⁵ Stabilumą lemia dvi minėtos partijos – Socialinė krikščionių partija (CSV) ir Liuksemburgo socialistų darbininkų partija (LSAP), kurios paprastai ir sudaro koalicines vyriausybes.³⁶

6. Konstitucijos V skyriuje reglamentuojama šalies vyriausybės teisinė padėtis. Jos sudarymas – Didžiojo Hercogo prerogatyva (77 str.). Jis gali paleisti vyriausybę ar atleisti atskirą ministrą, jei šis praranda monarcho pasitikėjimą. Vis dėlto tokį sprendimą valstybės vadovas priima ne savarankiškai, o pasitaręs su parlamentu. Toliau Didžiajam Hercogui suteikiama teisė nustatyti vyriausybės, kurią turi sudaryti ne mažiau kaip trys nariai, organizavimo procesą (76 str.). Konstitucijos 79 straipsnio nuostata teigia, kad tarp vyriausybės narių ir Didžiojo Hercogo neturi būti kokios nors tarpininkaujančios institucijos. Vyriausybės nariai turi teisę dalyvauti Deputatų rūmų posėdžiuose. Jų reikalavimu jie turi būti išklausti. Deputatų rūmai gali pareikalauti, kad vyriausybės nariai atvyktų į posėdžius (80 str.). Konstitucijos 81 ir 82 straipsniai reglamentuoja vyriausybės narių atsakomybės klausimus. Tuo tarpu 54 straipsnyje yra nurodyta, kad deputato mandatas yra nesuderinamas su vyriausybės nario pareigų atlikimu.

Nors vyriausybę ir sudaro Didysis Hercogas bei ministrai, tačiau jai vadovauja Ministras Pirmininkas, kuris Liuksemburge vadinamas Valstybės ministru.³⁷ Jis koordinuoja ministerijų veiklą ir nurodo jų veiklos kryptis. Vyriausybė yra priklausoma nuo parlamento daugumos. Konflikto atveju vyriausybės nariui vyriausybė gali iškelti pasitikėjimo klausimą, parlamentas gali pateikti pasiūlymą dėl nepasitikėjimo votumo.

Liuksemburgo Didžiojoje Hercogystėje iš viso yra 28 ministerijos ir šiuo metu vyriausybėje yra 12 ministrų, todėl kai kurie ministrai vadovauja daugiau nei vienai ministerijai. Taip, pavyzdžiui, Valstybės ministras dažnai eina tokias svarbias pareigas kaip finansų ministro arba užsienio reikalų ministro.³⁸

²⁹ Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. *Lietuvos konstitucinė teisė*. Vilnius. Lietuvos teisės universitetas. 2001, p. 529.

³⁰ Paskutiniai rinkimai įvyko 2004 m. birželio 13 d. Šiuo metu parlamente daugumą atstovaujantys 23 nariai (36,11 proc.) yra CSV (Socialinės krikščionių partijos nariai), 14 narių (23,37 proc.) yra LSAP (Liuksemburgo socialistų darbininkų partija), 10 parlamento narių (16,05 proc.) yra DP (Demokratų partija), 7 parlamento nariai (11,58 proc.) yra Dei Greng (Žalieji) ir 5 parlamento nariai atstovauja ADR (populistai – tai radikali kairioji partija).

³¹ Pietų rinkiminėje apygardoje renkami 23 deputatai, rytų – 7, centro – 21, šiaurės – 9.

³² Deputatų rūmų pirmininku 2004 m. rugpjūčio 3 d. išrinktas Lucienas Veileris (Lucien Weiler) (CSV).

³³ Šia teise Didysis Hercogas dar nei karto nepasinaudojo.

³⁴ Paprastai parlamentinėse monarchijose valstybės vadovas arba neturi veto teisės parlamento priimtiems teisės aktams ir turi juos besąlygiškai pasirašyti, arba turėdamas šią prerogatyvą niekada ja nesinaudoja.

³⁵ Schroen M. Das politische System Luxemburgs, in: Ismayr W. (Hrsg.). *Die politischen Systeme Westeuropas*. Opladen: Leske+Budrich. 1997, S. 385.

³⁶ <<http://www.europa-digital.de/laender/lux/staat>> [žiūrėta 2008-05-12].

³⁷ Ministras pirmininkas ir kartu finansų ministras šiuo metu yra Socialinės krikščionių partijos narys Žanas Klodas Junkeris (Jean-Claude Juncker).

³⁸ <<http://www.bpb.de/themen/CVIEMY,0,0Verfassung.html>> [žiūrėta 2008-05-12].

7. 1989 m. birželio 13 d. Konstitucija buvo papildyta nauju V¹ skyriumi „Apie Valstybės tarybą“, kuri tesudaro vienas – 83a – straipsnis. Remiantis šiuo metu galiojančia redakcija³⁹ Valstybės taryba teikia išvadas dėl įstatymų projektų, dėl siūlymų juos priimti ir keisti, taip pat kitais atvejais, kai į ją kreipiasi vyriausybė. Šiame straipsnyje nurodoma, kad Valstybės tarybos organizavimą, taip pat tai, kokiū būdu ji įgyvendina jai suteiktus įgaliojimus, nustatoma įstatymu.

Valstybės tarybą sudaro 21 narys⁴⁰, kuriuos skiria Didysis Hercogas. Jiems keliami tokie reikalavimai: Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės pilietybė, pilietinių ir politinių teisių turėjimas, gyvenamoji vieta Liuksemburgo Didžiojoje Hercogystėje ir ne mažesnis kaip 30 metų amžius. Įgaliojimų laikas – 15 metų, išskyrus tuos atvejus, kai sulaukiama 72 metų amžiaus. Valstybės tarybai vadovauja prezidentas, kuri gali pavaduoti du viceprezidentai. Jie kartu sudaro Valstybės tarybos prezidiumą. Nurodoma, kad Valstybės taryba atlieka ne tik jai Konstitucijos pavestus įgaliojimus, bet ji gali vyriausybei, be kita ko, nurodyti, kokius naujus įstatymus ar nutarimus reikėtų priimti ar pakeisti.⁴¹

Valstybės tarybos funkcijos Liuksemburgo politinėje sistemoje yra kitokios negu antrųjų parlamento rūmų kai kuriose pasaulio šalyse, pavyzdžiui, Prancūzijoje, Belgijoje ar Nyderlanduose. Ši institucija nėra suformuojama visuotinių rinkimų būdu, todėl įstatymų leidybos srityje ji su parlamentu nekonkuruoja. Jai būdinga patariamoji funkcija, nustatant naujų įstatymų suderinamumą su jau galiojančia teise. Čia pabrėžtina tai, kad jos dalyvavimas įstatymų leidybos procese yra garantuojamas konstituciškai. Valstybės taryba apibūdinama ir kaip parlamento „teisinio valstybingumo sąžinė“, ir kaip tam tikras įstatymų leidybos procesas „stabdis“, atsižvelgiant į pateikiamų įstatymų projektų gausą, ir kaip institucija, kompensuojanti deputatų bei frakcijų veiklai užtikrinti reikiamų darbuotojų stygių.⁴²

8. Konstitucijos VI skyriuje įtvirtinti pagrindiniai teisminės valdžios organizavimo principai. Remiantis 86 straipsniu teismų sistema, jų jurisdikcija gali būti nustatoma tik įstatymu. Draudžiama steigti kokius nors nepaprastuosius teismus. Specialiuoju įstatymu įsteigiamas Aukščiausiasis Tribunolas (87 str.). Konstitucijos 91 straipsnis įtvirtina teisėjų nekeičiamumo principą, kuris, 1989 m. balandžio 20 d. priėmus Konstitucijos pataisą, galioja visiems teisėjams. Taikos teisėjus ir apygardų teismų teisėjus tiesiogiai skiria Didysis Hercogas. Tarybos prie Aukščiausiojo Teismo, taip pat apygardų teismų pirmininkus ir jų pavaduotojus Didysis Hercogas skiria atsižvelgdamas į Aukščiausiojo Tribunolo išvadas (90 str.). Specialieji įstatymai reglamentuo-

ja karo, darbo, socialinės apsaugos, prekybos teismų įsteigimą, jų įgaliojimus ir kt. (94 str.).

Kaip pirmoji instancija bylas nagrinėja du apygardų teismai, esantys Liuksemburge ir Dykirche, išskyrus tuos atvejus, kai neesminius ginčus sprendžia trys Taikos teismai, įsikūrę jau minėtuose miestuose ir Eše prie Alzeto, o esant nedideliems baudžiamiesiems nusikaltimams – Policijos teismai, kurie veikia prie Taikos teismų. Šalyje galima apeliacija ir kasacija. Tai įgyvendina Apeliacinis ir Kasacinis teismai, kurie ir sudaro Liuksemburgo mieste įsikūrusį Aukščiausiąjį Tribunolą.⁴³

Įgyvendinus konstitucinę reformą 1996 m. birželio 12 d. buvo priimti svarbūs Konstitucijos pakeitimai, įtvirtinę administracinę ir konstitucinę justiciją. Taip administracinę justiciją buvo išskirta iš vykdomosios valdžios sferos ir prancūzų pavyzdžiu suformuota atskira teisminės valdžios šaka. Vadovaujantis Konstitucijos 95a straipsniu administracinius ginčus sprendžia administracinis teismas (esantis Liuksemburge) ir Aukščiausiasis administracinis teismas (taip pat esantis Liuksemburge), kuris apibrėžiamas kaip aukščiausiaji administracinės justicijos instancija. Šių teismų teisėjus skiria Didysis Hercogas. Tuo tarpu remiantis naujuoju 95b Konstitucijos straipsniu šiuo metu Konstitucinis Teismas sprendžia įstatymų atitikties Konstitucijai klausimus. Kol nebuvo priimtas šis straipsnis, šią funkciją vykdė bendrosios kompetencijos teismai. Konstitucinį Teismą sudaro Aukščiausiojo Tribunolo pirmininkas, Aukščiausiojo administracinio teismo pirmininkas, du Kasacinio Teismo nariai ir penki teisėjai, kuriuos skiria Didysis Hercogas bendruoju sutarimu su Aukščiausiuoju Tribunolu bei Aukščiausiuoju administraciniu teismu. Ir administracinių teismų, ir Konstitucinio Teismo organizavimą bei būdus, kaip yra įgyvendinami jiems suteikti įgaliojimai, nustato atskiri įstatymai.

9. Konstitucijos VII skyrius skirtas esminiams ginkluotųjų pajėgų organizavimo klausimams aptarti. Pabrėžiama, kad visi su tuo susiję klausimai turi būti reglamentuojami įstatymu (96–98 str.). Tuo tarpu Konstitucijos VIII skyrius įtvirtina mokesčių nustatymo ir valstybės finansinės veiklos kontrolės principus. Kiekvienas mokestis, skirtas valstybei, turi būti nustatytas tik įstatymu. Valstybės nekilnojamas turtas gali būti parduodamas tik remiantis specialiuoju įstatymu, tačiau jame gali būti numatyta tam tikra riba, kai Deputatų rūmų specialusis leidimas nėra reikalingas. Specialiuoju įstatymu taip pat turi būti reguliuojami ir tie atvejai, kai yra įgyjamas svarbus nekilnojamas turtas, įgyvendinami dideli infrastruktūriniai projektai, prisiimami svarbūs valstybės finansiniai išpareigojimai ir kt. (99 str.). Vadovaujantis Konstitucijos 100 straipsniu dėl mokesčių valstybei yra balsuojama kiekvienais metais. Įstatymai, kuriais mokesčiai patvirtinami, galioja tik vienerius metus, jeigu jų galiojimas nepratęsiamas. Išskyrus įstatymu nustatytus atvejus, piliečiams ar viešosioms įstaigoms gali būti nustatyti tik tokie mokesčiai, kurie būtini valstybės arba bendruomenės gerovei. Bet kokie

³⁹ Iki šio Konstitucijos straipsnio pakeitimo 1996 m. liepos 12 d. buvo ir speciali komisija administraciniams ginčams spręsti. Įsteigus administracinius teismus ši funkcija buvo jiems perduota.

⁴⁰ Į šį skaičių neįeina Didžiojo Hercogo šeimos nariai, kurie priklauso Valstybės tarybai.

⁴¹ <<http://www.gouvernement.lu/publications/download/viepoIAL2.pdf>> [žiūrėta 2008-05-30].

⁴² Schroen M. Das politische System Luxemburgs, in: Ismayr W. (Hrsg.). *Die politischen Systeme Westeuropas*. Opladen: Leske+Budrich. 1997, S. 387-388.

⁴³ <<http://de.wikipedia.org/wiki/Luxemburg>> [žiūrėta 2008-05-30].

mokesčiai gali būti nustatyti tik įstatymu. Deputatų rūmai kasmet tvirtina biudžeto vykdymo ataskaitą ir priima biudžetą kitiems metams (102–104 str.).

Vadovaujantis Konstitucijos 105 straipsniu valstybės institucijų finansinė kontrolė pavedama Audito rūmams. Jo narius skiria Didysis Hercogas Deputatų rūmų siūlymu. Šios institucijos įgaliojimus ir organizavimą, taip pat jos santykius su Deputatų rūmais nustato įstatymas.

10. Vietinės savivaldos organizavimą reglamentuoja Konstitucijos IX skyrius „Apie bendruomenes“. Vadovaujantis Konstitucijos 107 straipsniu, bendruomenės yra teritoriniu pagrindu sudaryti autonomiški vienetai, turintys juridinių asmenų statusą ir institucijų pagalba savo interesais valdantys jiems priklausantį turtą. Bendruomenės atstovaujamoji institucija yra bendruomenės taryba, kurią tiesioginiuose rinkimuose išrenka bendruomenės gyventojai. Paprastai tarybą sudaro 9–27 nariai. Didysis Hercogas turi teisę tokią tarybą paleisti. Bendruomenės taryba kasmet sudaro savo biudžetą, leidžia potvarkius viešosios tvarkos, mokyklų organizavimo, vietovių planavimo ir kitais tarybų kompetencijai priskirtaisiais klausimais. Didžiojo Hercogo pritarimu tarybos gali nustatyti mokesčius. Bendruomenės tarybos vykdomoji institucija yra posėdininkų kolegija, kurios sudėtyje yra burmistras ir 2–5 posėdininkai. Bendruomenių institucijų sudėtį, įgaliojimus ir organizavimą nustato įstatymas.

11. Konstitucijos X skyriuje įtvirtintos baigiamosios nuostatos. Konstitucijos 109 straipsnis skelbia Liuksemburgo miestą esant Didžiosios Kunigaikštystės sostine ir vyriausybės rezidencija. Vyriausybės rezidencija gali būti perkelta tik laikinai ir esant svarbioms priežastims. Konstitucijos 111 straipsnis garantuoja bet kuriam užsieniečiui, atvykusiam į šalį, jo asmens ir turto apsaugą, nustatytą įstatymu. Tuo tarpu Konstitucijos 112 straipsnyje įtvirtintas svarbus teisės viešumo principas: joks įstatymas, nutarimas ar potvarkis nėra privalomas, kol jis įstatymo nustatyta tvarka nėra paskelbtas. Draudžiama suspenduoti bet kurią Konstitucijos nuostatą (113 str.). Šiame skyriuje, t. y. jo 114 straipsnyje, nustatyta ir Konstitucijos keitimo tvarka.

Taigi Konstitucija gali būti keičiama Deputatų rūmams balsuojant du kartus iš eilės; tarp balsavimų turi būti daroma ne mažesnė kaip trijų mėnesių pertrauka. Tam, kad pakeitimas būtų priimtas, reikalinga, jog jam pritartų 2/3 deputatų. Po deputatų pirmojo balsavimo gali būti skelbiamas referendumas, kuris atstoja antrąjį balsavimą, jei po dviejų mėnesių to reikalauja daugiau nei ¼ deputatų, dalyvavusių pirmajame balsavime, arba 25 000 rinkėjų, ištrauktų į rinkėjų, dalyvaujančių parlamento rinkimuose, sąrašus. Konstitucijos 115 straipsnis iki 1998 m. sausio 12 d. priimto Konstitucijos pakeitimo draudė keisti Konstituciją regentystės metu. Remiantis šiuo metu galiojančia šio straipsnio redakcija draudžiama regentystės metu keisti tik tas Konstitucijos nuostatas, kurios reglamentuoja Didžiojo Hercogo prerogatyvas, jo teisinį statusą ir sosto paveldėjimo tvarką.

Tuo tarpu Konstitucijos XI skyriuje nustatyta tvarka, kaip turėtų būti suderinami teisės aktai su įsigalioju-

sios Konstitucijos nuostatomis. Konstitucijos 117 straipsnio nuostata skelbia, kad nuo Konstitucijos įsigaliojimo dienos visi įstatymai, dekretai, nutarimai, potvarkiai ir kiti aktai, kurie jai prieštarauja, turi būti panaikinti. Iki to laiko, kol bus paskelbti Konstitucijoje numatyti įstatymai ir nutarimai, galiojančios įstatymų ir nutarimų nuostatos gali būti taikomos.

IŠVADOS

Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės Konstitucija buvo priimta 1848 m. liepos 9 d. (1868 m. spalio 17 d. paskelbimo redakcija). Taigi vadovaujantis istoriniu kriterijumi ji priskirtina senosios kartos konstitucijoms. Tai – oktrojuotoji Konstitucija. Pačioje Konstitucijoje nustatyta speciali sudėtinga jos keitimo procedūra, todėl ji gali būti apibūdinama kaip „griežta“ konstitucija. Per visą galiojimo laikotarpį ji buvo pakeista 24 įstatymais.

Vienas išskirtinių šios Konstitucijos bruožų yra tai, kad, skirtingai negu daugelio Europos valstybių, kuriose nacionaline valdymo forma yra pasirinkta respublika, šiuo metu joje yra įtvirtinta monarchijos valdymo forma. Būdinga tai, kad šios Konstitucijos galiojimo metu valstybės valdymo modelis kito. Konstitucijos 1919 m. gegužės 15 d. pakeitimais buvo nustatyta, kad suverenitetas priklauso ne Didžiajam Hercogui, o Tautai, 1948 m. gegužės 21 d. buvo įtvirtintas parlamentinės demokratijos principas, 1998 m. sausio 12 d. buvo apriboti Didžiojo Hercogo įgaliojimai, atsisakant nuostatos, kad jam vienam pavesta įgyvendinti vykdomąją valdžią ir nustatant, kad Didysis Hercogas yra valstybės vadovas, vienybės simbolis ir nacionalinis garantas, įgyvendinantis vykdomąją valdžią. Atsižvelgiant į tai galima teigti, kad įgyvendinus minėtus Konstitucijos pakeitimus buvo pereita nuo dualistinės prie parlamentinės monarchijos, kurioje, kaip žinoma, suvereni galia priklauso tautai, o monarchas – tik įsteigtos valdžios institucija, vykdanči tam tikras konstitucijos nustatytas funkcijas.

Vadovaujantis dabartiniu konstituciniu reguliavimu Didžiojo Hercogo vaidmuo, įgyvendinant valstybės valdžią, daugeliu atvejų yra minimalus, nes pagrindinės valdymo funkcijos yra sutelkiamos parlamento – Deputatų rūmų – bei vyriausybės institucijose, kurioms ir tenka visa politinė teisinė atsakomybė. Visas teises jis įgyvendina tik veikdamas kartu su kitomis valdžios institucijomis ir ypač su vyriausybe, nes parlamentinėje monarchijoje šios abi institucijos glaudžiai sąveikauja bei kartu atlieka vykdomosios valdžios funkcijas.

Valstybėje veikia Valstybės taryba, kurios pagrindinė užduotis – teikti išvadas dėl įstatymų projektų, siūlymų, juos priimti ir keisti. Tuo tarpu galiojančių įstatymų atitikties klausimus sprendžia Konstitucinis Teismas, įsteigtas 1996 m., priėmus atitinkamus Konstitucijos pakeitimus. Su šiuo Konstitucijos pakeitimu susijęs ir kitas teismų sistemos reformos rezultatas – administracinės justicijos atsiradimas. Konstitucijoje įtvirtintas piliečių teisės ir laisvės efektyviai užtikrina šalyje nuo Konstitucijos priėmimo veikianti teismų sistema – Tautos teismai, Policijos teismai, apygardų teismai ir Aukščiausiasis Tribunolas. Konstitucijoje įtvirtinti svar-

būs mokesčių nustatymo ir valstybės finansavimo principai, taip pat bendruomenių statusas ir jų organizavimas.

Apibendrinant reikia konstatuoti, kad Liuksemburgo Didžiojoje Hercogystėje esanti konstitucinė santvarka suteikia galimybę sėkmingai šalies politinei, ekonominei ir socialinei raidai. Šiuo metu Liuksemburgo vidaus politikos tikslas yra ir toliau išlaikyti politinį stabilumą, socialinę taiką bei vidinį saugumą.

LITERATŪRA

1. Birmontienė, T.; Jarašiūnas, E.; Kūris, E. *Lietuvos konstitucinė teisė*. Vilnius. Lietuvos teisės universitetas, 2001.
2. Jarašiūnas, E.; Mesonis, G. (sud.). *Užsienio šalių konstitucijos*. Vilnius. Lietuvos teisės universitetas, 2004.
3. Mašalaitis, B. *Pasaulio valstybės (žinytas)*. Kaunas. Švieša, 2007.
4. Mesonis, G. *Valstybės valdymo forma konstitucinėje teisėje: Lietuvos Respublika Vidurio ir Rytų Europos kontekste*. Vilnius. Lietuvos teisės universitetas, 2003.
5. Althaus, H. *Zwischen Monarchie und Republik*. München. Fink, 1976.
6. Dohering, K. *Allgemeine Staatslehre: eine systematische Darstellung*. Heidelberg. C. F. Müller Jur. Verl., 1991.
7. Dohr, H. *Staat, Verfassung, Politik: Grundlagen für Studium und Praxis*, 16., völlig überarbeitete Auflage. Hilden/Rhld. Verlag Deutsche Polizeiliteratur, 2004.
8. Drechsler, H.; Hilligen, W.; Neumann, F. (Hrsg.). *Gesellschaft und Staat: Lexikon der Politik*, 9., nebearbeitete und erweiterte Auflage. München. F. Vahlen, 1995.
9. Röhrich, W. *Die politischen Systeme der Welt*. München. Beck, 1999.
10. Schroen, M. *Das politische System Luxemburgs*, in: Ismayr, W. (Hrsg.). *Die politischen Systeme Westeuropas*. Opladen. Leske+Budrich. 1997, S. 381-406.
11. Schwabe, J. *Grundkurs Staatsrecht: eine Einführung für Studienanfänger*, 5., überarbeitete Auflage. Berlin; New York. W. de Gruyter, 1995.
12. Zippelius, R. *Allgemeine Staatslehre*, 9., nebearbeitete Auflage. München. Beck, 1985.
13. Окуньков, Л. А. (ред.). *Конституции государств Европы*. Москва. Издательство НОРМА. 2001, т. 2.
14. Чиркин, В. Е. *Конституционное право зарубежных стран*. Москва. Юрист, 2003.

DIE VERFASSUNGSORDNUNG DES GROSßHERZOGTUMS LUXEMBURG

Milda Vainiūtė *

Mykolas Romeris Universität

Zusammenfassung

Im Artikel wird die Verfassung des Großherzogtums Luxemburg vom 9. Juli 1848 (in der Fassung der Bekanntmachung vom 17. Oktober 1868) behandelt. Sie wird als streng abänderbare und oktroyierte Verfassung bezeichnet. Das

Großherzogtum Luxemburg ist eine parlamentarische Demokratie in Form einer konstitutionellen Erbmonarchie.

Es wird im Artikel eine große Aufmerksamkeit den verfassungsrechtlichen Institutionen – dem Großherzog, dem Parlament, der Regierung sowie den Gerichten geschenkt und eine kurze Analyse ihrer Einberufung, Zusammensetzung und Befugnisse vorgebracht. Staatsoberhaupt ist seit Oktober 2000 Großherzog Henri. Die Luxemburger sehen in der Großherzoglichen Familie ein Symbol ihrer Unabhängigkeit. Der Großherzog verfügt formal über weit reichenden exekutive und legislative Befugnisse; er ernennt und entlässt die Regierung, vollzieht alle Gesetze, nimmt aber faktisch nahezu ausschließlich repräsentative Aufgaben wahr. Der Großherzog ist überparteilich. Die Legislative liegt bei der Abgeordnetenkammer (60 Abgeordnete, auf 5 Jahre nach dem Verhältniswahl gewählt). Ihr Präsident ist seit 2004 Lucien Weiler. Gesetze treten nach Verabschiedung in zwei Lesungen durch die Abgeordnetenkammer sowie nach Zustimmung und Verkündung durch den Großherzog in Kraft. Die exekutive Gewalt wird vom Großherzog und der Regierung ausgeübt. Die Regierung setzt sich zusammen aus dem Premierminister, der auch den traditionellen Titel Staatsminister führt, und 12 Ministern. Die Regierung von Premierminister Jean-Claude Juncker wurde in der Wahl 2004 bestätigt und stützt auf eine große Koalition aus Christlich-Sozialer Volkspartei (CSV) und der Luxemburgischen Sozialistischen Arbeitspartei (LSAP). Der Staatsrat (21 Mitglieder) fungiert als Beratungsorgan für die legislative Gewalt. In einem wichtigen Reformschritt wurden 1996 die Aufgaben des Staatsrats beschränkt und eine Verfassungs- und Verwaltungsgerichtsbarkeit eingeführt. Im Staat fungieren auch Friedensgerichte, Polizeigerichte, Obergerichte und ein Obergerichtshof, die die Verwirklichung der in der Verfassung verankerten Grundrechte gewährleisten.

Es wird festgestellt, daß die Verfassungsordnung eine passende Grundlage für die politische, wirtschaftliche und soziale Entwicklung des Staates bildet. Die heutige luxemburgische Innenpolitik ist weiterhin auf Bewahrung der politischen Stabilität und des sozialen Friedens sowie der Aufrechterhaltung der inneren Sicherheit gerichtet.

Grundbegriffe: Großherzogtum Luxemburg, Verfassung, Großherzog, Kammer der Abgeordneten, Regierung, Staatsrat, Gericht.

* Dozentin des Lehrstuhls für Verfassungsrecht an der juristischen Fakultät der Mykolas Romeris Universität; Sozialwissenschaften, Recht, Dr.